

معرفت آفریدگار

تاریخ ادبیات

از عارفان مشهور ایرانی است که نوشته‌ها و سروده‌هایی در زمینه‌ی عرفان اسلامی دارد. معروف‌ترین اثر شعری او مثنوی «گلشن راز» است.	شیخ محمود شبستری (قرن هشتم هجری)
وی از بزرگان و نویسندگان تاریخ زبان و ادب فارسی بود. بلعمی روزگاری را به وزارت سامانیان سپری کرد. ترجمه‌ی تاریخ طبری و تألیف آن به زبان فارسی از آثار اوست.	ابوعلی بلعمی (قرن چهارم هجری)
سعدی، از بزرگ‌ترین شاعران و نویسندگان ایران است. آثار وی عبارتند از: ۱- بوستان به نظم (شعر) ۲- گلستان (به نثر همراه شعر) ۳- دیوان اشعار. کتاب «گلستان» حاصل تجربیات او از سفرهایش و کتاب «بوستان» در موضوعات: اخلاق، تربیت، سیاست و اجتماعیات است.	سعدی (قرن هفتم هجری)

واژگان

فکرت: اندیشه، تفکر فیض: بخشش، عطا قمری: پرنده‌ای خاکستری رنگ و کوچک‌تر از کبوتر مرغزار: چمنزار، سبزه‌زار مشاجره: با هم نزاع و دعوا کردن موزون: دارای وزن و آهنگ، سنجیده	سپاس‌داری: شکرگزاری، سپاسگزاری صخره: سنگ بزرگ و سخت غرق: زیر آب رفتن و خفه شدن، فرو رفتن غفلت: بی‌خبری، نادانی غنیمت: آن‌چه به‌دست آید، سود، فرصت مناسب فروغ: نور، پرتو، روشنایی فضل: احسان، بخشش	واژگان ستاره‌دار تجلی: پیدا شدن تعالی: بلندمرتبه، برتر حک: خراشیدن، تراشیدن خلق: آفریده، مردم ربیع: بهار، هنگام بهار زار: ناتوان، ضعیف، نحیف
--	---	--

تندباد: باد تند و تیز، طوفان، گردباد محبت سیلی: ضربه‌ای که با کف دست به چهره‌ی کسی می‌زنند. پرسش‌ها کردگار: آفریننده، خالق معرکه: عالی، شگفت‌انگیز، فوق‌العاده	خالق: آفریننده، خداوند مرغ: چمن، سبزه گردون: آسمان ناله: نوا، زاری، آواز جنبش: حرکت، تکان، لرزش لغزید: سُر خورد، افتاد آزردم: رنجانیدم، ناراحت کردم	واژگان متن درس ستایش گلشن: گلزار، گلستان جمله: همه دیده: چشم معرفت آفریدگار معرفت: شناخت به علم و دانش
---	---	--

به نام آن که جان را فکرت آموخت چراغ دل به نور جان برافروخت

معنی: به نام خدایی (سخنم را) آغاز می‌نمایم که در جان انسان فکر و اندیشه قرار داد و دل را که مانند چراغی است با نور جان، روشن و نورانی کرد.

قافیه: آموخت، برافروخت

فعل‌ها: آموخت، آغاز می‌نمایم (که حذف شده است)، برافروخت.

چراغ دل، نور جان ← **ترکیب اضافی**

مفعول: فکرت و چراغ دل

متمم: جان و نور جان

بیت ۳ جمله دارد و جمله‌ها خبری هستند.

ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن ز فیضش خاکِ آدم، گشت گلشن

معنی: از بخشش بی‌انتهای خداوند بود که دنیا و آخرت روشنی گرفت (نورانی شد). و از فیض و رحمت مخصوص او بود که خاک ناچیز آدم به زیبایی گلستان شد. (انسان کرامت و شرافت یافت). (جسم انسان تبدیل به گلستان شد).

قافیه: روشن، گلشن

فعل‌ها: گشت، گشت

فضلش، فیضش، خاک آدم ← **ترکیب اضافی**

نهاد: هر دو عالم، خاک آدم

«ز»: مخفف حرف اضافه «از»

متمم: فضل، فیض

بیت ۲ جمله دارد و خبری است.

جهان، جمله، فروغ نورِ حق، دان حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

معنی: جهان و هر چه در آن است، همگی پرتو و نوری از جانب حق است. (نشان دهنده عظمت خداوند هستند). حق و حقیقت (خداوند) از شدت آشکاری ناپیداست و به چشم نمی‌آید.

قافیه: دان، پنهان

فعل‌ها: دان، است

فروغ نور، نور حق ← **ترکیب اضافی**

جمله‌ی اول (که در مصراع اول قرار دارد)، جمله‌ی امری است.

جمله‌ی دوم (که در مصراع دوم قرار دارد)، جمله‌ی خبری است. اندر به معنی «در»؛ (شکل قدیم حرف اضافه در)

تضاد: پیدا و پنهان

نهاد: نهاد مصراع اول: «تو» محذوف است. / نهاد مصراع دوم: حق

مفعول: جهان

متمم: پیدایی

بیت ۲ جمله دارد، جمله اول امری و جمله دوم، خبری است.

خرد را نیست تابِ نورِ آن روی برو از بر او، چشمِ دگر جوی

معنی: عقل و خرد انسان قدرت تحمل آن روشنایی خیره‌کننده را ندارد. پس بهتر است برای درک حقیقت، چشمی قوی‌تر از این چشمی که با آن به جهان نگاه می‌کنیم، به کار گیریم. (خداوند با چشم ظاهر دیدنی نیست).

قافیه: روی، جوی

«را» در معنی «برای» حرف اضافه است.

جمله‌ی مصراع اول خبری است.
جمله‌های مصراع دوم امری است.
تابِ نور - نور روی ← ترکیب اضافی
مصراع اول تشخیص و مصراع دوم کنایه دارد.
بیت ۳ جمله دارد.

در او هر چه بگفتند از کم و بیش نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش

معنی هر کسی از دیدگاه خودش، کم و زیاد درباره‌ی ذات خداوند، مطلبی گفته است. (همه‌ی این گفته‌ها حقیقت نیست و ناشی از دیدگاه شخصی و فردی است و حقیقت خداوند را هیچ‌کس نتوانسته وصف کند.)

قافیه: بیش، خویش

تضاد: کم و بیش

دیده‌ی خویش ← ترکیب اضافی

نهاد: نهاد هر دو جمله: «آن‌ها» محذوف است.

مفعول: هر چه، نشانی

متمم: او، کم و بیش، دیده

بیت ۲ جمله دارد و خبری است.

به نزد آن که جانش در تجلی است همه عالم، کتاب حق تعالی است

معنی پیش آن کسی که جان و دلش محلّ پیدایش نور الهی شده است (می‌تواند زیبایی حق را در اشیا ببیند)، همه‌ی دنیا همانند کتاب خداوند بلندمرتبه است. (با خواندن این کتاب یعنی طبیعت و دنیا می‌تواند زیبایی‌های حق را درک کند.)

قافیه: تجلی، تعالی

ردیف: است

نهاد: جانش، همه‌ی عالم

کتاب حق، جانش (جان او) ← ترکیب اضافی

بیت ۲ جمله دارد و جمله‌ها خبری هستند.

← معرفت آفریدگار

این همه خلق را که شما بینید، بدین چندین بسیاری، این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است و نعمت بر ایشان از وی است. آفریدگار را نباید پرستیدن و بر نعمت او سپاس داری باید کردن.

معنی این همه آفریده که می‌بینید و تعداد آن زیاد است، آفریننده‌ای دارد که خداوند است و نعمت‌های ما از ایشان است. آفریدگار را باید پرستیم و از نعمت‌هایی که به ما داده است، باید سپاسگزاری (شکرگزاری) کنیم.

این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است: «را» به معنی «برای» و حرف اضافه است، نباید با «را» مفعولی اشتباه گرفت.

اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزاید اندر دل و غفلت از این و نااندیشیدن، تاریکی افزاید اندر دل و نادانی، گمراهی است.

معنی فکر کردن درباره‌ی کار خداوند و آفریده‌هایش، روشنایی و نور به دل‌ها می‌بخشد و فکر نکردن و بی‌خبر بودن از آن، موجب تاریکی دل (گمراهی و نادانی) می‌شود. پس نادانی و بی‌خبری، گمراهی است.

فعل‌ها: «افزاید»، «افزاید» و «است»

تضاد: «اندیشیدن و نااندیشیدن»، «خالق و مخلوق»، «روشنایی و تاریکی»

عبارت ۳ جمله دارد.

«اندیشیدن» و «نااندیشیدن» مصدر هستند. (فعل نیستند و جمله هم به حساب نمی‌آیند.)

باد بهاری وزید از طرف مَرغزار باز به گردون رسید، ناله‌ی هر مرغ زار

معنی: باد بهاری از طرف چمنزار وزید و دوباره آواز پرندگان به آسمان رسید.

قافیه: مرغزار، زار

نهاد: باد بهاری، ناله‌ی مرغ

باد بهاری، مَرغ زار ← **ترکیب وصفی**

ناله‌ی مرغ ← **ترکیب اضافی**

فعل‌ها: وزید، رسید

بیت ۲ جمله خبری دارد.

خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله زار

معنی: بلند شو و قدر حرکت باد بهاری را بدان و آواز خوش‌آهنگ پرندگان و بوی خوش لاله‌زار را غنیمت بدان و از آن‌ها لذت ببر.

فعل‌ها: «خیز» و «غنیمت شمار»

ناله‌ی موزون، بوی خوش ← **ترکیب وصفی**

جنبش باد ← **ترکیب اضافی**

این بیت ۲ جمله امری دارد.

هر گل و برگ که هست، یاد خدای کند بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار

معنی: گل و برگ (گیاهان) و بلبل و قمری (پرندگان) در حال ستایش خداوند هستند.

فعل‌ها: «هست»، «یاد می‌کند»، «خواند» و یک فعل حذف‌شده «می‌خوانند» ← یاد خداوندگار را می‌خوانند.

جمله‌های اول، دوم و چهارم خبری است.

جمله‌ی سوم پرسشی است.

یاد خدا ← **ترکیب اضافی**

مفعول: یاد خدا، یاد خداوندگار

یاد کردن خدا از طرف گل و برگ و بلبل و قمری ← **تشخیص**

بیت ۴ جمله دارد.

برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفترست، معرفت کردگار

معنی: از نظر انسان باهوش و خردمند، برگ‌های درختان به هنگام بهار، مانند کتابی هستند که عظمت و بزرگی خداوند را به ما می‌شناسانند.

فعل: است

نهاد: برگ درختان سبز

برگ درختان، ورقش، نظر هوشیار، معرفت کردگار ← **ترکیب اضافی**

درختان سبز ← **ترکیب وصفی**

بیت یک جمله خبری دارد.

در این شعر واژه‌های: مَرغزار، زار، لاله‌زار، خداوندگار و کردگار قافیه هستند.

درک مطلب

۱ در شعری که خواندید، «بلبل» و «قمری» چه می‌خوانند؟

پاسخ: یاد خداوندگار (از خداوند یاد می‌کند).

۲ برداشت شما از بیت: «برگ درختان سبز در نظر هوشیار / هر ورقش دفترست، معرفت کردگار» چیست؟

پاسخ: در نظر انسان هوشیار و آگاه، حتی برگ درختان سبز می‌توانند نشانه‌ای برای شناخت قدرت خدا در آفرینش باشند.

۳ به نظر شما، بلعمی بر چه چیزی تأکید می‌کند؟

پاسخ: اندیشیدن به نعمت‌های خداوند و سپاسگزاری کردن از او.

۴ چه تفاوتی بین عبادت انسان‌ها با دیگر موجودات هست؟

پاسخ: سایر موجودات توانایی اندیشه در کار خداوند را ندارند. فقط انسان است که باید علاوه بر شکرگزاری نعمت‌ها و مخلوقات خداوند در وجود آن‌ها

دقت کند و بیندیشد تا دل و جان‌ش آگاه شود و به حقیقت برسد.

دانش زبانی

۱ جمله: یک یا مجموع چند کلمه است که پیام کاملی را از گوینده به شنونده برساند. ما مقصود خود را به صورت جمله بیان می‌کنیم. مهم‌ترین جزء جمله، فعل نام دارد و در قسمت گزاره می‌آید.

← انواع جمله از نظر محتوا

جمله خبری: جمله‌ای است که خبری را بیان می‌کند؛ مانند: «باد بهاری وزید.» یا «احمد امروز به مدرسه نیامد.» در پایان جمله‌ی خبری علامت نقطه (.) می‌گذاریم.

مثال بیشتر: دیروز کلاس تشکیل نشد.

عید به مسافرت خواهیم رفت.

جمله پرسشی: جمله‌ای است که در آن پرسشی وجود دارد؛ مانند: «بلبل و قمری چه خواند؟» در پایان جمله‌ی پرسشی علامت سؤال (?) می‌گذاریم.

مثال بیشتر: آیا درس‌هایت را خوانده‌ای؟

چند روز اقامت خواهید داشت؟

جمله امری: جمله‌ای است که در آن خواهشی یا فرمانی بیان می‌شود؛ مانند: «خیز و غنیمت شمار.» یا «وسایلتان را جمع کنید.» در پایان جمله‌ی امری علامت نقطه (.) می‌گذاریم.

مثال بیشتر: اول دست خود را بشوید، سپس غذا بخورید.

این تگه نان را از روی زمین بردار.

جمله عاطفی: جمله‌ای است که بیانگر احساس و عاطفه باشد؛ مانند: «چه گل زیبایی!» در پایان جمله‌ی عاطفی علامت تعجب (!) می‌گذاریم.

مثال بیشتر: افسوس که زمان به سرعت می‌گذرد!

آفرین بر همت تو!

۲ برای زیبا و آهنگین شدن شعر، معمولاً جای اجزای جمله تغییر می‌کند؛ برای نمونه، گاهی فعل به جای این‌که در آخر جمله قرار گیرد، در وسط یا در آغاز جمله می‌آید.

مانند: «باز به گردون رسید، ناله هر مرغ زار» یا «خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع»

گاهی هم نهاد جابه‌جا می‌شود:

هرگز نرسد به منزل عشق بی بدرقه‌ی تو کاروان‌ها

جای نهاد آغاز جمله است و برای به‌دست آوردن نهاد، از فعل جمله می‌پرسیم «چه کسی؟» یا «چه چیزی؟»، «چه کسی نمی‌رسد؟» کاروان‌ها

مثال بیشتر:

دوست می‌دارم من این نالیدن دلسوز را
تا به هر نوعی که باشد بگذرانم روز را
نهاد

جدا شد یکی چشمه از کوهسار
به ره گشت ناگه به سنگی دچار
نهاد

چو عضوی به درد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار
نهاد

کارگاه نویسندگی

هنگام نوشتن باید به نکات زیر توجه داشته باشیم:

۱- از کاربرد کلمه‌های گفتاری و شکسته خودداری کنیم.

۲- از تکرار کلمه‌ها بپرهیزیم.

۳- ساده و خوانا بنویسیم.

واژگان املائی

چراغ - فضل - فیض - تجلی - حق تعالی - خالق - افزایش - غفلت - مرغزار - غنیمت - ربیع - موزون - لاله‌زار - قمری - هوشیار - معرفت

سوالات درس

معنی واژه‌های زیر را بنویسید.

- ۱ بادبهری وزید از طرف مرغزار
- ۲ بر نعمت او سپاس‌داری باید کردن
- ۳ ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن
- ۴ به نزد آن که جانش در تجلی است.
- ۵ این همه خلق را که شما بینید.
- ۶ همه عالم، کتاب حق تعالی است.
- ۷ ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار
- ۸ ز فیض خاک آدم، گشت گلشن
- ۹ مشاجره:
- ۱۰ حک:
- ۱۱ غفلت:
- ۱۲ صخره:

معنی بیت‌ها و جمله‌های زیر را بنویسید.

- ۱۳ اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل.
- ۱۴ این همه خلق را که شما بینید، بدین چندین بسیاری، این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است.
- ۱۵ باد بهاری وزید از طرف مرغزار باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار
- ۱۶ خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار
- ۱۷ ز فضلش هر دو عالم گشت روشن
- ۱۸ به نزد آن که جانش در تجلی است همه عالم، کتاب حق تعالی است

جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- ۱۹ ابوعلی بلعمی از نویسندگان قرن است.
- ۲۰ کتاب سعدی به نظم و کتاب به نثر و نظم است.
- ۲۱ کتاب سعدی حاصل تجربیات او از سفرهایش است.
- ۲۲ در زبان فارسی معمولاً در ابتدای جمله و در انتهای جمله می‌آید.
- ۲۳ ترجمه‌ی تاریخ طبری از است.

با انتخاب واژه‌ی مناسب از میان کمانک جاهای خالی را پر کنید.

- ۲۴ این همه (خلق - مردم) را که شما بینید بدین چندین بسیاری، این همه را خالق است.
- ۲۵ خیز و غنیمت شمار، جنبش باد (ربیع - بهار) ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید.

- ۲۶ هنگام نوشتن باید از کاربرد کلمه‌های گفتاری و شکسته خودداری کنیم.
- ۲۷ جمله‌ی پرسشی جمله‌ای است که در آن خواهش یا فرمانی وجود دارد.
- ۲۸ برای زیبا و آهنگین شدن شعر، معمولاً جای اجزای جمله تغییر می‌کند.
- ۲۹ در پایان جمله‌ی عاطفی علامت (؟) می‌گذاریم.

متضاد واژه‌های زیر را بنویسید.

۳۲ پنهان:

۳۱ دانا:

۳۰ روشنایی:

برای واژگان زیر دو هم‌خانواده بنویسید.

- ۳۳ عشق: ۳۵ مقصد:
 ۳۴ مقرب: ۳۶ حفاظت:

به سوالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

۳۷ متن زیر معرّف چه کسی است؟

«یکی از عارفان مشهور ایرانی در قرن هشتم هجری است که سروده‌هایی در زمینه‌ی عرفان اسلامی دارد. معروف‌ترین اثر شعری او مثنوی «گلشن‌راز» است.»

۳۸ اطلاعات زیر مربوط به کدام کتاب است؟

«این کتاب در قرن هفتم و حاصل تجربیات نویسنده آن از سفرهایش است که در آن نظم همراه نثر به کار رفته است.»

۳۹ کتاب بوستان اثر چه کسی است؟ موضوع آن در چه زمینه‌هایی است؟

۴۰ متن زیر یادآور کدام ضرب‌المثل است؟

«پروردگار مهربان که انسان‌ها را آفریده است، نعمت‌های زیادی را برای آن‌ها قرار داده تا از این نعمت‌ها استفاده کنند. بنابراین انسان‌ها نیز باید قدر این نعمت‌ها را بدانند و از خداوند سپاسگزاری نمایند و خداوند مهربان از این سپاسگزاری بندگانش نعمت‌های بیش‌تری به آن‌ها می‌بخشد.»

۴۱ نهاد و فعل را در جمله‌های زیر مشخص کنید.

آ کتاب گلستان، حاصل تجربیات او از سفرهایش است.

ب انسان هوشیار و بیدار زیبایی‌های طبیعت را می‌بیند.

پ شیخ محمود شبستری مفاهیم عرفانی و اخلاقی را از مفاهیم قرآنی آموخته است.

۴۲ نوع جمله‌های زیر را مشخص کنید.

آ توکل به خدا و تلاش از اصول موفقیّت انسان است

ب دانش‌آموزان چگونه می‌توانند به آبادانی کشورمان کمک نمایند

پ از غفلت و نادانی بپرهیز

۴۳ با کلمه‌ی «زیرک» چهار جمله بنویس و علامت پایانی هر جمله را مشخص کنید.

آ خبری:

ب پرسشی:

پ عاطفی:

ت امری:

۴۴ از میان واژگان زیر، واژگان مفرد و جمع را مشخص کنید.

زمستان - درختان - کیوتران - آسمان

۴۵ از بین ترکیب‌های زیر، ترکیب‌های اضافی را مشخص کنید.

معرفت کردگار، انسان غافل، صدای لرزان، برگ درختان، باد بهاری

۴۶ در مصراع زیر دو ترکیب وصفی بیابید و بنویسید.

نالهی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

۴۷ در کدام یک از مصراع‌های زیر، جابه‌جایی اجزای جمله صورت گرفته است؟

آ برگ درختان سبز در نظر هوشیار

ب باد بهاری وزید از طرف مرغزار

درک مطلب

۴۸ با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع نالهی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

آ نوع جمله‌های مصراع اول را مشخص کنید.

ب «جنبش باد» چه نوع ترکیبی است؟

پ پیام بیت را بنویسید.

ت آیا در این بیت جابه‌جایی اجزای جمله صورت گرفته است؟

۴۹ با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«خرد را نیست تاب نور آن روی برو از بهر او، چشم دگر جوی»

آ بیت دارای چند جمله است؟

ب قافیه‌های آن را مشخص کنید.

پ مقصود از بیت چیست؟

املا

۵۰ با توجه به معنی واژه‌ها، شکل درست کلمات را بنویسید.

آ نا ه: زاری

ب ربیب ... : بهار

پ مو ون: سنجیده

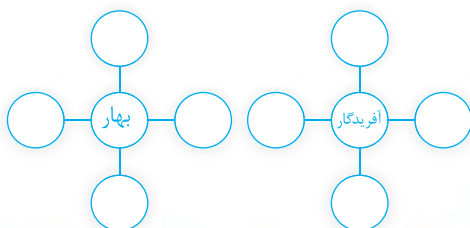
ت مر چمن

۵۱ با حروف زیر، چهارکلمه بنویسید که ارزش املائی داشته باشد.

ر - د - ب - ظ - س - ت - ه - ط - ی

نگارش

۵۲ با توجه به متن درس، کلمه‌های مرتبط با هر واژه را بنویسید.

۵۳ با توجه به متن درس، جاهای خالی را با واژه‌های مناسب کامل کنید.

آ اندیشه کردن در کار و موجب روشنایی دل می‌گردد.

ب باد بهاری از طرف وزیدن گرفت.

پ هر برگه‌ای از درختان نشانه‌ای از کردگار است.

۵۴ جدول زیر را کامل کنید.

نوع جمله	نشانه‌ی نگارشی	جمله
		آ زیر درخت را نگاه کن
		ب برای سربلندی میهن عزیزمان چه کارهایی باید انجام دهیم
		پ امروز بهترین دوستم جان مرا نجات داد
		ت خدایا تو معرکه‌ای

۵۵ با کلمات زیر، متنی مناسب در چند سطر بنویسید.

بهار، سوسن، نرگس، لاله‌زار، بید، بلبل

۵۶ داستان زیر را تا یک بند، ادامه دهید.

امروز شاخه‌ی دیگری از درخت توت شکست و بر زمین افتاد. درخت توت، آهی کشید و به درخت بید در آن سوی باغ، که کودکان، کاری به کارش نداشتند، خیره شد.

۵۷ بهار و زیبایی‌های آن را با کلامی زیبا توصیف کنید. در متن خود از یک دو بیت شعر که در مورد فصل بهار سروده شده است، استفاده کنید.

۵۸ با نثر ساده و روان، زیبایی‌های محل زندگی خود را در یک بند معرفی کنید.

۵۹ ضرب‌المثل «شکر نعمت، نعمت افزون کند.» را در یک بند توضیح دهید.

سوالات تستی

۶۰ عبارت زیر از چند جمله تشکیل شده است؟

پوز خندی زد و گفت: «ای بابا، دلت خوشه، کتاب بنویسی که چی بشه؟ برو دنبال یک تگه نون، دایی!»

شش (۱) هفت (۲) هشت (۳) پنج (۴)

۶۱ در کدام یک از بیت‌های زیر غلط املائی وجود ندارد؟

(۱) دلا معاش چنان کن که گر بلقرد پای فرشته‌ات به دو دست دعا نگه دارد
 (۲) بخشنده‌ای که سابقه‌ی فضل و رحمتش ما را به حُسن عاقبت امیدوار کرد
 (۳) باد بهاری وزید از طرف مرقزار باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار
 (۴) وقت را قنیمت دان آن قدر که بتوانی حاصل از حیات ای جان این دم است تا دانی

۶۲ در میان ترکیب‌های زیر چند ترکیب وصفی و چند ترکیب اضافی وجود دارد؟

کردار نیکو، میوه‌ی انسان، شاخ بی‌بر، جمال تو، دل دوستان، باغ بهشت، راه بی‌پایان

سه (۱) چهار، سه (۲) سه، چهار (۳) دو، پنج (۴) پنج، دو

۶۳ در کدام بیت، ترتیب اجزای جمله رعایت شده است؟

- (۱) قلب سرشار از عطوفت تو روشن از آفتاب قرآن است
 (۲) دشت می‌بلعید کم‌کم پیکر خورشید را بر فراز نیزه می‌دیدم سر خورشید را
 (۳) از سپهر رخت ستاره‌ی اشک می‌دَمَد با تلاوت قرآن
 (۴) بر لبانت شکوفه‌ی دعا می‌شکوفد سَحَر به بانگ اذان

۶۴ ارتباط کلمات در کدام گزینه با دیگر گزینه‌ها فرق دارد؟

- (۱) شکوه و شوکت (۲) ترسو و شجاع
 (۳) شکست و پیروزی (۴) استوار و سست

۶۵ کدام یک از بیت‌های زیر جمله‌ی «امری» دارد؟

- (۱) گل، همین پنج روز و شش باشد وین گلستان، همیشه خوش باشد
 (۲) آن پر از لاله‌های رنگارنگ وین پر از میوه‌های گوناگون
 (۳) به چه کار آیدت ز گل طبقی از گلستان من ببر ورقی
 (۴) بوی جوی مولیان آید همی یاد یار مهربان آید همی

۶۶ کدام بیت جمله‌ی پرسشی ندارد؟

- (۱) جز در تو، قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت
 (۲) زبان در دهان ای خردمند، چیست کلید در گنج صاحب هنر
 (۳) چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی، به که روی آوریم
 (۴) غم و شادمانی نماند ولیک جزای عمل ماند و نام نیک

۶۷ در کدام یک از مصراع‌ها، جابه‌جایی اجزای جمله صورت گرفته است؟

- (۱) گفت: شبت خوش که مرا جا خوش است (۲) صورت نبست در دل ما کینه‌ی کسی
 (۳) درویش هم شکایت از ایام می‌کند (۴) ریشه‌ی نخل که‌نسال از جوان افزون‌تر است

۶۸ نهاد «کوه کن تا به دل اندیشه‌ی شیرین دارد» کدام است؟

- (۱) دل (۲) اندیشه
 (۳) کوه کن (۴) شیرین

۶۹ بیت زیر درباره‌ی چه موضوعی صحبت می‌کند؟

«برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفتری‌ست، معرفت کردگار»

- (۱) نظر انسان‌های دانا و خردمند (۲) زیبایی طبیعت
 (۳) برگ درختان و سرسبزی آن‌ها (۴) اندیشیدن به نعمت‌های خداوند

۷۰ معنی چند واژه نادرست است؟

«جان: روح»، «جمله: همه»، «فروغ: چراغ»، «تجلی: جلوه»، «مرغزار: بهار»، «ربیع: هنگام بهار»

- (۱) دو (۲) سه
 (۳) چهار (۴) پنج

۷۱ «آسمان، آفریده شده، خراشیدن، عطا» به ترتیب معانی کدام واژه‌هاست؟

- (۱) تجلی، خالق، تندباد، بخشش (۲) گردون، خلق، لغزید، پرتو
 (۳) گردون، مخلوق، حک، فیض (۴) بلند، موجودات، تراشیدن، بخشش

۷۲ در کدام گزینه تمام کلمات هم‌خانواده هستند؟

- (۱) دانا - بینش - بینا
 (۲) گزین - گزش - گزینش
 (۳) جهش - جهید - جهنده
 (۴) گزان - گریزان - گریز

۷۳ نوع جمله‌ی کدام گزینه در مقابل آن، به درستی نیامده است؟

- (۱) چرا مطرب نمی‌خواند سرودی
 (۲) کنونت که چشم است اشکی بیار
 (۳) رفت و بعد از رفتنش آن شب چه بارانی گرفت
 (۴) چو آن جا رسی دست رستم ببند
 (۱) چرا ساقی نمی‌گوید درودی (جمله‌ها پرسشی هستند)
 (۲) زبان در دهان است عذری بیار (جمله‌ها خبری هستند)
 (۳) بوته‌ی یاس کنار نرده‌ها جانی گرفت (جمله‌های خبری و عاطفی هستند)
 (۴) بیارش به بازو فکنده کمند (جمله‌ها امری هستند)

۷۴ کدام یک از گزینه‌ها در متن زیر وجود ندارد؟

پیرزن گفت: «زیر درخت را نگاه کن. بچه‌ها را می‌بینی؟...»

- (۱) جمله‌ی پرسشی
 (۲) جمله‌ی عاطفی
 (۳) جمله‌ی خبری
 (۴) جمله‌ی امری

۷۵ کدام گزینه، از نکات مورد توجه هنگام نوشتن نیست؟

- (۱) از تکرار کلمه‌ها بپرهیزیم.
 (۲) جملات و عبارات شاعرانه به کار ببریم.
 (۳) از کاربرد کلمات گفتاری و شکسته خودداری کنیم.
 (۴) ساده و خوانا بنویسیم.

۷۶ در پایان کدام جمله، «نقطه» قرار نمی‌گیرد؟

- (۱) خیز و غنیمت شمار
 (۲) این همه خلق را خالق است
 (۳) هر گلی یاد خدا می‌کند
 (۴) چه بسا درختان سر به فلک کشیده

۷۷ کدام دو واژه‌ی زیر مترادف «هم‌معنی» نیست؟

- (۱) موزون و هماهنگ
 (۲) ربیع و بهار
 (۳) ناله و نوا
 (۴) خالق و آفریده

۷۸ چه چیز سبب روشنایی دل می‌شود؟

- (۱) تفکر در کار خالق و مخلوق
 (۲) غفلت از نعمت‌های خدا
 (۳) سپاسگزاری از خداوند
 (۴) کمک به مردم و خلق

۷۹ در کدام بیت از شعر سعدی، قافیه مضاف‌الیه نیست؟ (صفت است.)

- (۱) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 (۲) خیز و غنیمت شمار، جنبش بادربیع
 (۳) هر گل و برگ‌گی که هست، یاد خدای کند
 (۴) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
 (۱) باز به گردون رسید، ناله هر مرغ زار
 (۲) ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار
 (۳) بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
 (۴) هر ورقش دفتری‌ست، معرفت کردگار

پاسخ سؤالات درس ۱

- ۳۷) شیخ محمود شبستری
۳۸) گلستان
۳۹) سعدی - موضوعها: اخلاق، تربیت، سیاست و اجتماعیات
۴۰) شکر نعمت، نعمت افزون کند.
۴۱) آ) نهاد: کتاب گلستان
 فعل: است.
 ب) نهاد: انسان هوشیار و بیدار
 فعل: می بیند
 پ) نهاد: شیخ محمود شبستری
 فعل: آموخته است.
۴۲) آ) خبری
 ب) پرسشی
 پ) امری
 آ) خرگوش زیرک وارد جنگل شد.
 ب) آیا خرگوش زیرک وارد جنگل شد؟
 پ) چه خرگوش زیرکی!
 ت) مثل خرگوش زیرک باش.
۴۳) آ) خرگوش زیرک وارد جنگل شد.
 ب) آیا خرگوش زیرک وارد جنگل شد؟
 پ) چه خرگوش زیرکی!
 ت) مثل خرگوش زیرک باش.
۴۴) زمستان: مفرد
 درختان: جمع
 کبوتران: جمع
 آسمان: مفرد
۴۵) معرفت کردگار - برگ درختان
۴۶) ناله‌ی موزون - بوی خوش
۴۷) ب) فعل در وسط جمله قرار گرفته است.
۴۸) آ) امری
 ب) ترکیب اضافی
 پ) غنیمت دانستن نعمت‌های پروردگار و لذت بردن از طبیعت
 ت) بله، فعل «غنیمت شمار» در اول جمله قرار گرفته است.
۴۹) آ): ۳ جمله
 فعل‌های بیت: نیست، برو، جوی
 ب) روی، جوی
 پ) خداوند با چشم ظاهری، دیدنی نیست.
 آ) ناله
 ب) ربیع
 پ) موزون
 ت) مرغ
۵۱) بسته - طرد - ترس - ظهر - تدریس - تطهیر و ...
۵۲) آفریدگار: خداوند، کردگار، پروردگار، خالق
 بهار: شکوفه، سرسبزی، نسیم، جوانه
۵۳) آ) خالق، مخلوق
 ب) مرغزار
 پ) معرفت

- ۱) چمنزار، سبزه‌زار
۲) شکرگزاری، سپاسگزاری
۳) احساس، بخشش
۴) پیدا شدن
۵) آفریده، مردم
۶) بلندمرتبه، برتر
۷) دارای وزن و آهنگ، سنجیده
۸) بخشش، عطا
۹) با هم نزاع و دعوا کردن
۱۰) خراشیدن، تراشیدن
۱۱) بی‌خبری، نادانی
۱۲) سنگ بزرگ و سخت
۱۳) فکر کردن درباره‌ی کار خداوند و آفریده‌هایش، روشنایی و نور به دل‌ها می‌بخشد. (سبب آگاهی و بینش انسان می‌شود).
۱۴) این همه آفریده که می‌بینید و تعداد آن زیاد است، آفریننده‌ای دارد که خداوند است.
۱۵) باد بهاری از طرف چمنزار وزید و دوباره آواز پرندگان به آسمان رسید.
۱۶) بلند شو و قدر حرکت باد بهاری را بدان و آواز خوش‌آهنگ پرندگان و بوی خوش لاله‌زار را غنیمت بدان و از آن‌ها لذت ببر.
۱۷) از بخشش‌های بی‌انتهای خداوند بود که دنیا و آخرت روشنی گرفت.
۱۸) برای کسی که روح و جاننش محلّ تجلّی و آشکار شدن خداوند است، تمام دنیا مانند کتابی است که بیانگر وجود خداوند بلند مرتبه است.
۱۹) چهارم
۲۰) بوستان - گلستان
۲۱) گلستان
۲۲) نهاد - فعل
۲۳) ابوعلی بلعمی
۲۴) خلق
۲۵) ربیع
۲۶) درست
۲۷) نادرست؛ در جملات امری خواهش یا فرمانی وجود دارد.
۲۸) درست
۲۹) نادرست؛ در پایان جمله‌ی عاطفی علامت تعجب (!) می‌آوریم.
۳۰) تاریکی
۳۱) نادان
۳۲) آشکار
۳۳) عاشق، معشوق
۳۴) قرب، قریب
۳۵) قصد، قاصد
۳۶) محفوظ، حفظ

- ۶۵ گزینهی «۳»: از گلستان من ببر ورقی
- ۶۶ گزینهی «۴»: سایر گزینهها: گزینهی «۱»: که خواهد نواخت؟
گزینهی «۲»: زبان در دهان ای خردمند چیست؟
گزینهی «۳»: به که روی آوریم؟
- ۶۷ گزینهی «۲»: کینهی کسی در دل ما صورت نبست.
- ۶۸ گزینهی «۳»
- ۶۹ گزینهی «۴»
- ۷۰ گزینهی «۲»: فروغ: نور، پرتو، روشنایی
تجلی: پیدا شدن
مرغزار: چمنزار، سبزهزار
- ۷۱ گزینهی «۳»
- ۷۲ گزینهی «۳»: به ترتیب واژههای دانا، گزش و گزان با دیگر واژگان
گزینهها هم خانواده نیستند.
- ۷۳ گزینهی «۲»: جملهها خبری و امری هستند.
کنونت که چشم است اشکی ببار
خبری	امری
زبان در دهان است عذری ببار	
- خبری امری
- ۷۴ گزینهی «۲»: پیرزن گفت (خبری)؛ زیر درخت را نگاه کن (امری)، بچهها را می بینی؟ (پرسشی)
- ۷۵ گزینهی «۲»
- ۷۶ گزینهی «۴»: گزینهی «۱» جملهی امری است. گزینههای «۲» و «۳» خبری هستند ولی جملهی «۴» عاطفی است.
- ۷۷ گزینهی «۴»: خلق: آفریده، خالق: آفریننده
- ۷۸ گزینهی «۱»
- ۷۹ گزینهی «۱»: بوی لالهزار، یاد خداوندگار و معرفت کردگار
ترکیب اضافی هستند (مضاف و مضافالیه). در بیت اول «زار»
به معنی «ناتوان یا نالان» صفت مرغ است.

- ۵۴ (آ) نشانهی نگارشی: .
نوع جمله: امری
(ب) نشانهی نگارشی: ؟
نوع جمله: پرسشی
(پ) نشانهی نگارشی: .
نوع جمله: خبری
(ت) نشانهی نگارشی: !
نوع جمله: عاطفی
- ۵۵ به عهدهی دانش آموز
- ۵۶ به عهدهی دانش آموز
- ۵۷ به عهدهی دانش آموز
- ۵۸ به عهدهی دانش آموز
- ۵۹ به عهدهی دانش آموز
- ۶۰ گزینهی «۳»: جملهها: پوزخندی زد - گفت - ای بابا (شبهجمله) -
دلت خوشه - کتاب بنویسی - چی بشه - برو دنبال یک تکه نون -
دایی (شبهجمله)
نکته: شبهجملهها یک جمله به حساب می آیند.
- ۶۱ گزینهی «۲»:
۱) بلغزد
۳) مرغزار
۴) غنیمت
- ۶۲ گزینهی «۲»: ترکیب وصفی: کردار نیکو، شاخ بی بر، راه بی پایان
ترکیب اضافی: میوهی انسان، جمال تو، دل دوستان، باغ بهشت
- ۶۳ گزینهی «۱»: در گزینههای دیگر فعل در جایگاه خود قرار نگرفته است.
- ۶۴ گزینهی «۱»: شکوه و شوکت مترادف هستند. در سایر گزینهها
واژگان متضاد آمده است.

پاسخ سوالات درس ۲

- ۱۴ مدّتی گذشت (لحظاتی گذشت).
- ۱۵ هر کس به خودش تکیه کند و مغرور شود، نمی تواند خداوند را بشناسد.
- ۱۶ هر کلمه پیام و مفهومی (ارزشی) دارد.
- ۱۷ ابوالقاسم حالت
- ۱۸ سندباد نامه یا داستان هفت وزیر
- ۱۹ (آ) از
(ب) با - در
(پ) به
- ۲۰ نادرست
- ۲۱ درست
- ۲۲ نادرست: «ع ل م» است.
- ۲۳ درست
- ۲۴ هم خانواده

- ۱ آسان، ساده
- ۲ ناچار، انگار
- ۳ نترسیم
- ۴ غرور، تکبر
- ۵ زیاده روی، حرص
- ۶ بی خبری، فراموشی
- ۷ صمیمیت، یک رنگی
- ۸ گفت و گو
- ۹ خوبی، نیکوکاری، بخشش
- ۱۰ مقدار، اندازه
- ۱۱ طی شد.
- ۱۲ کار، حرفه
- ۱۳ پرندهی باهوشی که از دام فرار می کرد عاقبت با همهی باهوشی
به دام افتاد.